

várják hőseinket: régi, romos, a világ különböző szegleteiből átköltöztetett épületek (utóbb kiderül, hajdani helyükön bűn fogant falaik között), idejétmúlt öltözetek és tárgyak, izgatott tekintetű emberek. Nem tudni, miért, de létezik a semmire sem jó látogatásbürokrácia – mely a léte nem keseríti ugyan, ám ettől léte még bizarrabb. A nap sohasem süt, az emberek különös igézet alatt állnak, amely hamar elragadja grafikusunkat is. A világ eleinte csupán furcsa, fokozatosan lesz taszítóvá, rettentővé. Pusztulása már-már szükségszerű: eljő Bell, a „forradalmár”, és Patera országának pusztulása apokalipszisszerű zúrvarrá duzzad.

Kubin ábrázolása plasztikus, a grafikus érzékenységgel formálja a hangulatot, a környezetet. A mellékszereplőket karikatúra gyanánt, a lehető legtalálóbban és legérzékletebben festi, vízióit szavakkal és illusztrációival egyaránt döbbenetes hatással ruházza fel.

Tálas István, a kötet fordítója utószavában fontos olvasatot vet fel: mi történne, ha egy emberfeletti hatalommal rendelkező lény az emberi közösséget a művészet elvei alapján irányítaná, s Patera a „Halál alkotó inkarnációja” volna, míg Bell, a „fényhozó” az Élet romboló megtestesülése?

GÁSZ BOGLÁRKA

*(Fordította Tálas István,
Orpheusz Kiadó, Budapest, 2005,
289 oldal, 3000 Ft)*

ORHAN PAMUK:

Hó

Ha van jelző, amely igazán illik Orhan Pamuk regényére, akkor az kétségkívül az „aktuális”. Sőt talán azt is megkockáztathatjuk, hogy a könyv legfőbb erénye ebben az aktualitásban rejlik. Hogy ez dicséretet vagy éppenséggel kritikát jelent, azt legjobb, ha maga az olvasó dönti el – lehetőleg a kétkötetes munka végiglapozása után. A neves török író ugyanis tőlünk valamivel nyugatabbra és keletebbre egyaránt kivívta magának azt a sajátos státust, amelynek elérését követően már olyanok is hajlamosak véleményt nyilvánítani a műveiről, akik sohasem vették/vennék kézbe azokat. (Nem véletlen, hogy a könyv fülszövege az irodalmi Nobel-díj várományosaként aposztrofálja a szerzőt. Ez persze, mint tudjuk, szintén nem, vagy legalábbis nem kizárólag a szűkebb értelemben vett szépirodalmi teljesítményt minősíti.)

Pamuk prózáját posztmodernnek szokás titulálni, de a meglehetősen bizonytalan kontúrokkal rendelkező „mágikus realizmus” kifejezés is alkalmazható rá, mely fogalom egyre inkább afféle terminológiai adu ászként funkcionál a kellően „egzotikus” háttérrel felmutatni képes szerzők esetében. Széles körű ismertségét mégis inkább nyíltságának, mintsem a szofisztikált írói fo-

gásoknak köszönheti: egy svájci lapnak adott interjújában kendőzetlenül beszélt a hazája által az örmények ellen elkövetett népi társról, amiért is az isztambuli ügyészség perbe fogta a török nemzeti identitás megsértése miatt (a vádat azóta ejtették). Külön érdekessége, mondhatni lokális pikantériája az ügynek, hogy Pamuk az eljárás során mindvégig kiállt a szólásszabadság jogát éppen lábbal tiporni készülő Törökország EU-csatlakozása mellett.

A *Hó* cselekménye is hasonló „lokális pikantéria”, a török társadalomra jellemző ellentmondások kö-

rül bonyolódik. A németországi (előbb szó szerinti, később önkéntes) száműzetésből hazatérő költő, Ka az anatóliai kisvárosba, Karszba indul egy isztambuli hírlap tudósítójaként. Poétánk hivatalosan a „fejkendős lányok” titokzatos öngyilkosságai hullámáról készül beszámolni, de valójában más célok vezérik: párt keres magának, s meg is találja a régi elv- és évfolyamtárs, Ipek személyében. A váratlanul jött havazás azonban elvágja Karszot a külvilágtól, s a zárt térben, mint valamiféle laboratóriumban elszabadulnak, reakcióba lépnek a mesterségesen elfojtott indulatok. A köztársaságpárti fegyveresek érkezettnek látják az időt, hogy leszámoljanak a világi államot elutasító iszlamistákkal, de sejtjük, hogy mindez csu-

pán szerencse dolga – fordított erőviszonyok mellett az utóbbiak sem riadnának vissza az erőszak alkalmazásától. A hóviharszerű puccs közepette Ka szerelmét próbálja menteni, de a túlélés, illetve a rég várt boldogság reményében folytatott lavírozás őt is korrumpálja: kezdeti pártatlansága lassan elolvad, s helyét elvtelen kompromisszumok veszik át.

Ka voltaképpen (talán Kafka K.-jáéhoz hasonlóan – *nomen est omen!*) a hatalmi gépezet kerekéi közé szorult apró csavar, akinek végül roppannia kell. Persze a gép itt más sróf-

ra jár: a nagybetűs Kelet ütközik a nagybetűs Nyugattal, a vallási fanatizmus a túlhajtott szekularizációval, a légvárakat építő értelmiségi a rögválósággal. Az egzotikus környezet színkavalkádját közben egyszerűre festi a szakadatlanul hulló hó. Fehérre, vagy

még inkább: fekete-fehérre. Mert az árnyaltnak mondható megközelítés ellenére (nincsenek egyértelmű jó és rosszfiúk) a könyv igen egyoldalúan mutatja be napjaink Törökországát, pontosabban annak „elmaradottabb” részeit. Mindebből arra következtet az egyszerű recenziens (maradva továbbra is az aktualitásoknál), hogy *ezt* a Törökországot senki emberfia nem javasolná jó szívvel az Európai Közösség tagjainak sorába. Bízunk benne, hogy a

hó alatt jóval színesebb valóság rejtőzik, s az örmény nép tragédiája is az el- és kibeszélhető múlt része lesz egyszer.

PÁPAY GYÖRGY

(Fordította Ladányi Katalin,
Ulpius-ház Kiadó, Budapest, 2005,
340+380 oldal, 3980 Ft)

VLAGYIMIR ODOJEVSZKIJ:

Az improvizátor

Egy éve jelent meg *Az improvizátor* című, Vlagyimir Odojevszkij néhány elbeszélését magában foglaló kötet, amely az életmű kilenc darabját (*Beethoven utolsó kvartettje, Az improvizátor, Igosa, Sebastian Bach, A szilfid, Az orlachi parasztlány, A névtelen város, A kozmoráma, A 4338-as év*) és a szövegekhez kapcsolódó jegyzeteket tartalmazza, valamint mindezek mellett még egy rendkívül színvonalas, az egész életművet igen részletesen bemutató utószót, átfogó kommentárokkal, alapos textológiai apparátussal együtt. A könyv újdonsága, hogy az orosz romantika jeles alakjának szépirodalmi írásából készült válogatást most tarthatja először kezében a magyar nyelvű olvasó.

A szerző Vörösmarty kortársa, igazi „reneszánsz” személyiség: író, esztéta, zeneszerző, az orosz zenetu-

domány egyik megalapítója, filozófus, magas rangú állami tisztviselő, akinek érdeklődési köre kiterjedt a korabeli természettudományos és technikai eredményekre is. Megalkotta hazájában műfajilag egyedülálló ciklusát, az *Orosz éjszakákat*, elsőként publikált romantikus fantasztiikus elbeszéléseket, gazdagította a csekély számú orosz utópikus irodalmat. Szövegein erőteljesen érezhető E. T. A. Hoffmann hatása; mindkettőjüket foglalkoztatta az okkultizmus, a rejtett, természetfölötti, szellemi világgal való kapcsolatteremtés lehetősége. Odojevszkij kedvelte a misztikus gondolkodókat (Paracelsus, John Pordeck, Swedenborg, Louis-Claud Saint-Martin), Ázsia iránti érdeklődése, az indiai irodalom tanulmányozása és a hinduizmus befolyása megfigyelhető néhány elbeszélésében (*Az orlachi parasztlány, A kozmoráma*).

A novellák középpontjában a művészlét problematikája áll. A Schlegel testvérek által meghirdetett progresszív egyetemes költészetet a szerző a zenében látja megvalósíthatónak. Műveiben találkozunk a 18–19. század nemzedékeinek kérdésével, azzal, hogy szabad-e a művészetet megélhetésre használni, vagy ez szükségszerűen a pozitív tehetség démonizálódásához vezet.

Az elbeszélések hősei a reális és a természetfölötti valóság határán mozognak. Az egyszerre két világba tartozás tudata Odojevszkijt mind